

İQTİSADİYYAT VƏ İDARƏETMƏ

UOT – 330.8

Hicran Mirzəyeva

Azərbaycan Əmək və Sosial Münasibətlər Akademiyası, i.ü.f.d, dos.

**KƏND TƏSƏRRÜFATININ İNKİŞAFINA TƏSİR EDƏN
İNTENSİV AMİLLƏR**

Məqalədə kənd təsərrüfatının inkişafının əsas istiqamətləri inkişaf etmiş ölkələrin təmsalında araşdırılmışdır. Burada kənd təsərrüfatının subsidiyalaşdırılmasının, daxili bazarın qorunmasının, kəndin sosial infrastrukturunun maliyyələşdirilməsinin zəruriliyi təhlil edilmişdir.

Müasir dövrdə kənd təsərrüfatı və ərzaq məhsulları istehsalı dünya iqtisadiyyatının ən vacib prioritetlərindən birinə çevrilmişdir. Bunun həm obyektiv və həm də subyektiv səbəbləri vardır. Obyektiv səbəblər sırasında ekoloji tarazlığın pozulması, əhali artımı və Çin, Hindistan, Braziliya və bir neçə əhali sayı çox olan ölkələrdə ərzaq istehlak artımı qeyd olunursa, subyektiv amillərdən torpaqların münbitliyinin azalması, su qıtlığı, toxum və maliyyə çatışmazlığı ön plana çəkilir. Sonuncu, xüsusilə keçid iqtisadiyyatlı ölkələrə xasdır.

Belə ki, sosialist təsərrüfatçılıq sisteminin dağılması ilə uzun illər mərkəzləşdirilmiş dövlət qayğısından məhrum olan xırda təsərrüfatçılıq subyektləri istehsalı intensiv əsaslarla qurmağa qadir deyildirlər. Ona görə də sistem transformasiyasının düzgün qiymətləndirilmədiyi şəraitdə dövlətin kənd təsərrüfatı istehsalını dəstəkləməməsi artıq acı nəticələrini verməkdədir. Ötən 25-30 ilin acı nəticələri bu sahəyə dövlət qayğısının gücləndirilməsini bu gün vacib bir məsələ kimi ortaya qoyur. [1]

Aqrar sahənin dövlət tənzimlənməsinin əsas istiqamətlərinin düzgün müəyyənləşdirilməsi transformasiya dövrünü yaşayan ölkələr üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Çünki hər bir ölkənin inkişaf səviyyəsindən və ölkənin sosial-iqtisadi vəziyyətindən asılı olaraq bu istiqamətlər müxtəlif ola bilər.

İnkişaf etmiş bazar iqtisadiyyatı ölkələrində dövlətin kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalına məqsədyönlü təsiri formalaşmışdır. Bu təsiri ümumi şəkildə aşağıdakı istiqamətlərin məcmusu şəklində təsvir etmək olar:

- ekoloji tarazlıq göstərilməklə torpaq və su resurslarından istifadə edilməsi;
- aqrobiznes sahələrində investisiya prosesinin tənzimlənməsi;
- işçi qüvvəsindən və əməkdan istifadənin təşkili;
- istehsal və qeyri-istehsal infrastrukturunun subsidiyalaşdırılması;
- əsas növ kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalının dotasiyalaşdırılması və onların satılma qiymətlərinin yüksək səviyyədə saxlanması;
- əhalinin kənd təsərrüfatı məhsullarına tələbatının formalaşması;
- statistik informasiya xidməti sistemi vasitəsilə aqrar sahəyə təsir göstərilməsi.

Araşdırmalar göstərir ki, XX əsrin 80-ci illərindən etibarən Şərqi Avropanın postsosialist ölkələrində dövlətin iqtisadiyyata müdaxiləsi sahəsində müəyyən uğurlar əldə olunmuşdur. Transformasiya dövrünü yaşayan ölkələrdə dövlət tənzimlənməsinin formalaşması aşağıdakı əsas istiqamətlər üzrə həyata keçirmə məqsədində uyğundur:

- dövlət satılma qiymətlərinə əsaslanan və bazar siqnalları ilə səsleşən minimal qiymətlərlə daxili bazarın nizamlanması və tənzimlənməsi;
- kənd təsərrüfatı istehsalçılarına öz imkanlarını və gələcək inkişaflarını müəyyənləşdirmək üçün onlara təminatlı və təqribi qiymətlər barəsində vaxtla-vaxtında məlumatların verilməsi;
- bazarlara müdaxilə məqsədilə kənd təsərrüfatı məhsullarının dövlət tərəfindən alqı - satqısının həyata keçirilməsi;
- dövlətin özünü iqtisadi və ekoloji baxımdan ərzaqla səmərəli təmin etməsi fonunda xarici iqtisadi əlaqələrin tənzimlənməsi;
- daxili bazarın davamlı surətdə təmin edilməsi;

- tarif və qeyri-tarif vasitələrindən (kvotalar, lisenziyalar, qadağalar) istifadə etməklə səmərəli dövlət müdaxiləsinin həyata keçirilməsi və idxalın subsidiyalaşdırılması (bu zaman beynəlxalq öhdəliklərə bacarıqla əməl edilməsi xüsusi əhəmiyyət daşıyır);
- aqrar sahənin istehsal və iqtisadi cəhətdən yenidən qurulması və kəndin sosial inkişafının təmin edilməsi üçün məqsədli maliyyə-kredit dəstəyi həyata keçirilməsi.

İstər inkişaf etmiş, istərsə də transformasiya dövrünü yaşayan postsosialist ölkələrində dövlət tənzimləməsinin ən mühüm istiqaməti ekoloji tələblər gözənilməklə torpaq və su resurslarından istifadənin, bu sahədə iqtisadi münasibətlərin tənzimlənməsi məsələləridir. Bu zaman torpaq münasibətlərinin tənzimlənməsinin obyektiv əsasını mülkiyyət formasından asılı olmayaraq, onun xalqın ümumi sərvəti, milli sərvətin ən mühüm elementi olması təşkil edir. Torpaqdan səmərəli istifadə edilməsi isə nəinki kənd təsərrüfatının, hətta bütövlükdə iqtisadiyyatın normal fəaliyyətinin zəruri şərti sayılır. Buna görə də, torpaq münasibətləri məsələləri istənilən dövlətin aqrar siyasətində həmişə diqqət mərkəzində olmuşdur.

Bu siyasət dünyanın bir sıra ölkələrində torpağın ümummilliyə əhəmiyyətini və kənd təsərrüfatı müəssisələrinin əksəriyyətinin maliyyə vəziyyətinin zəif olmasını nəzərə alaraq torpaq quruculuğu və meliorasiya işləri ilə bağlı xərclərin xeyli hissəsinin dövlət tərəfindən öz üzərinə götürməsinə əksini tapır. Dünyanın bütün inkişaf etmiş ölkələrində torpaq quruculuğu və torpaqların meliorasiyası, torpaq qoruyucu meşə zolaqlarının salınması, ərəzələrin suvarılması və torpaq qoruyucu texnologiyaların tətbiq edilməsi üzrə dövlət tərəfindən maliyyələşdirilən regional proqramlar əsasında həyata keçirilir. Məsələn, Qərbi Almaniyada kənd təsərrüfatının dövlət tərəfindən tənzimlənməsində təbiətin və landşaftın qorunması, təzələnməsi və məhsuldarlığın artırılması, onların istifadəyə yararlığının təmin edilməsi məsələsi xüsusi yer tutur. Ölkənin kənd təsərrüfatı haqqında qanununa (1955-ci il) müvafiq olaraq, aşağıdakı məqsədlər üçün maliyyə vəsaitləri ayrılır:

- torpaq quruculuğu, həyətlərin genişləndirilməsi və başqa yerə köçürülməsi, dalan yollarının çəkilişi, su və elektrik təchizatının yaxşılaşdırılması yolu ilə aqrar mədəniyyətin yüksəldilməsi, kənd təsərrüfatında əmək və həyat şəraitinin yaxşılaşdırılması;
- istehsalın daha səmərəli təşkil edilməsi, məhsulların keyfiyyətinin artırılmasına xidmət edən tədbirlərin həyata keçirilməsi, kreditlərin və gübrələrin ucuzlaşdırılması, kənd təsərrüfatı məhsullarının tədarükü, anbar tikintisi, sortlaşdırma məntəqələri və digər texniki xidmət obyektlərinin tikintisinə dotasiyalar verilməsi yolu ilə gəlirlərin artırılması [4].

Kənd təsərrüfatının subsidiyalaşdırılması obyektiv zəruriyyətdən doğur. Haynts Lampertin fikrincə, «əvvəlcə, kənd təsərrüfatına aid olmayan sahələrin gəlirləri kənd təsərrüfatına yönəldilməzsə, o, cənəbi rəqibləri ilə «əlbəyaxa savaşda» davam gətirə bilməz; ikincisi, gəlirlər bu cür yönəldilməzsə, rəqəbat nəticəsində kiçik və orta müəssisələrin sıxışdırılıb aradan çıxarılması qorxusu artar. Orta müəssisələrin siyasi kontekstdə rolu, onların sayının azalması və bu ekoloji problemlər baxımından da arzu edilməz haldır.

Bu mənada kənd təsərrüfatı subsidiyalaşdırılmasının vacibliyi bir də ona görə zəruridir ki, səhrələşmənin qarşısı alınır, mədəni landşaftlar qorunur. Ətraf mühitin mühafizə olunmasına yönəlmiş istehsal üsulundan istifadə edilməklə təbiət qorunub saxlanılır və bununla da kənd təsərrüfatı özünəməxsus sosial sahəyə çevrilir». İnkişaf etmiş kapitalist ölkələrində kənd təsərrüfatının dövlət tərəfindən tənzimlənməsinin ən mühüm istiqamətlərindən biri - aqrar sahədə məşğul əhəlinin gəlirləri səviyyəsinin qorunub saxlanılması məsələsidir. Kənd təsərrüfatının dövlət tənzimlənməsinin bu istiqamətinin obyektiv zəruriliyi aşağıdakı əsas amillərə söykənir:

- kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalının gəlirlilik səviyyəsinin aşağı olması səbəbindən bu sahədə çalışanların gəlirlərinin aşağı olması;
- aqrar sənaye kompleksinin kənd təsərrüfatına aid olmayan sahələrinin inhisarçı mövqeyinin təsirindən aqrar sahənin gəlirlilik səviyyəsinin məhdud olması;
- şəhər və kənd əhalisi arasındakı həyat səviyyəsinin bərabərləşdirilməsi üçün kənd əhalisinin həyat səviyyəsinin yüksəldilməsi tədbirlərinin həyata keçirilməsi.

İnkişaf etmiş ölkələrdə kənd təsərrüfatının dövlət tənzimlənməsinin ən mühüm istiqamətlərindən biri də bu sahədə gəlirlər səviyyəsinin və yığımların dəstəklənməsidir. Əlbəttə ki, kənd təsərrüfatında kapital yığımının dövlət tərəfindən tənzimlənməsi zərurəti bu sahənin aşağı gəlirli olmasını şərtləndirən obyektiv amillərlə bağlıdır. Bu məsələni həll etmək üçün ASK-nin birinci və üçüncü sahələri ilə kənd təsərrüfatı arasında bərabər mübadilə üçün iqtisadi şərait təmin edilməlidir. Öz növbəsində, bərabər iqtisadi şəraitin yaradılması üçün də qiymətlər məsələsi, o cümlədən kənd təsərrüfatı və sənaye məhsullarının qiymətlərinin paritetliyi məsələsi həll edilməlidir.

Paritet qiymətlər inkişaf etmiş ölkələrdə bir çox mühüm funksiyalar daşıyır. ABŞ-da paritet qiymətlər hər şeydən əvvəl qiymətlərin dövlət tərəfindən tənzimlənməsi üçün ümumi oriyentir rolunu oynayır. Bütövlükdə ölkə üzrə bu qiymətlər hər il korrektə edilir. İkincisi, paritet qiymətlər bazar sifarişləri (və ya marketing) şəklində dövlət tənzimləmə proqramlarına daxil edilmiş kənd təsərrüfatı məhsullarının bəzi növləri üzrə satınalma qiymətlərinin müəyyənləşdirilməsi üçün istifadə edilir. Üçüncüsü, paritet qiymətlər və paritet nisbətlər həm də kənd təsərrüfatının subsidiyalaşdırılmasının həcmi, formaları və istiqamətləri müəyyən edilərkən oriyentir rolunu oynayır [3].

Vəziyyətin normallaşdırılması üçün yeganə istiqamət əhalinin alıcılıq qabiliyyətinin artırılmasıdır. Bu məqsədlə inkişaf etmiş ölkələrin əksəriyyətində əhalinin alıcılıq qabiliyyəti əsasən üç yolla tənzimlənir:

- əmək haqqı səviyyəsinin tənzimlənməsi;
- əhalinin müəyyən kateqoriyaları üçün ünvanlı dəstəklərin verilməsi;
- kənd təsərrüfatı əmtəə istehsalçılarına dotasiyalar verilməsi.

Bu tədbirlərin həyata keçirilməsi sayəsində qiymətlərin müəyyən aşağı həddi saxlanılır və məhsulun satılması təmin edilir, nəticədə daxili bazarda təklif tələblə tarazlaşdırılır. İstər inkişaf etmiş ölkələrdə, istərsə də postsosialist ölkələrində AS-nin dövlət tənzimlənməsinin ən mühüm istiqamətlərindən birini də daxili bazanın qorunması təşkil edir. Bu, həmin ölkənin ərzaq təhlükəsizliyini və müstəqilliyini təmin etmək üçün onun xarici ekspansiyadan qorunmasını nəzərdə tutur.

Kənd təsərrüfatı ilə məşğul olmaq üçün şəraitin nisbətən pis olduğu AI ölkələrində dövlət fəal aqrar proteksionizm siyasəti yeridir. Məsələn, kənd təsərrüfatı məhsullarının ayrı-ayrı növləri üçün idxal rüsumlarının həcmi 100 %-ə çatdırılır. Eyni zamanda, ixrac yönümlü istehsalçılar üçün subsidiyalar verilir. Kənd təsərrüfatı məhsullarının daxili satınalma qiymətləri isə dünya bazarındakı qiymətlərdən bir neçə dəfə artıq həddə çatdırılır.

Postsosialist ölkələrində bazar münasibətlərinə keçid başlandıqdan dərhal sonra məlum oldu ki, daxili bazanın qorunması obyektiv zərurətdir. Məsələn, 1991-ci ildə Çexiyada xarici ticarət liberallaşdırıldıqdan və daxili bazar «açıldıqdan» sonra, bu sonuncunu cənəbi rəqiblərdən qorumaq zərurəti meydana çıxdı. Vəziyyətin normallaşdırılması məqsədilə 1991-1993-cü illərdə bir sıra məhdudlaşdırıcı tədbirlər: yeni gömrük qaydaları, artırılmış rüsum dərəcələri, ərzaq məhsullarının idxalı üçün kvotalar, ixrac-idxal əməliyyatları üçün lisenziyalar tətbiq edilir. Daxili aqrar bazanın ixrac fəsadlarından qorunması zərurəti Rusiya Federasiyasında da kəskin hiss edilir. Xarici ticarətin liberallaşdırılması, ərzaq məhsullarının praktiki olaraq rüsumsuz idxal edilməsi yerli əmtəə istehsalçılarına ciddi ziyan vurmuşdur.

Inkişaf etmiş ölkələrdə kəndin sosial infrastrukturunun inkişafının maliyyələşdirilməsi ASK-nın dövlət tənzimlənməsinin ən mühüm istiqamətlərindən biri sayılır. Kənddə istehsal və sosial infrastruktur obyektlərinin dövlət tərəfindən maliyyələşdirilməsi zərurəti ondan irəli gəlir ki, bu yolla şəhərlə kənd arasında həyat səviyyəsinin əhəmiyyətli dərəcədə yaxınlaşdırılması təmin edilsin. Çünki inkişaf etmiş ölkələrdə AS-nin dövlət tərəfindən tənzimlənməsinin bir istiqaməti də zəif inkişaf etmiş rayonlara kömək göstərilməsindən ibarətdir. Torpağın məhsuldarlığı, ondan ekstensiv istifadə, mal-qara saxlamaq üçün normal şəraitin olmaması istehsal xərclərinin artmasına gətirib çıxarır. Bu halda kənd təsərrüfatı istehsalının dayandırılması məsələsinə deyil, yaranmış şəraitin nizamlanmasına yönələn tədbirlər həyata keçirilir. Nəzərə alaq ki, 1975-ci ildə Avropa İqtisadi Birliyində əlverişsiz coğrafi, sosial-iqtisadi və təbii iqlim şəraitində işləyən təsərrüfatların dəstəklənməsi proqramı qəbul edilmişdir. Həmin proqramın məqsədi əlverişli və yoxsul regionların inkişaf səviyyələri arasındakı fərqləri azaltmaqdan və geridə qalan rayonlarda kənd təsərrüfatının inkişafını stimullaşdırmaqdan ibarət olmuşdur. Hər hansı regionun zəif inkişaf etməsi aşağıdakı meyarlarla müəyyənləşdirilir:

- hektarın məhsuldarlığı ölkə üzrə orta məhsuldarlığın 80 faizindən aşağıdır;
- çəmən və otlaqların hər hektarı üzrə qaramalın sıxlığı bir şərti baş sayımdan azdır;
- kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalından əldə edilən gəlir ölkə üzrə müvafiq göstəricinin 80 faizindən aşağıdır;
- bölgədə əhalinin sıxlığı ölkə üzrə orta göstəricinin 50 faizindən azdır və ya sakinlərin sayı hər il 0,5 faizdən çox azalır;
- aqrar sahədə məşğul olanların nisbi sayı bölgənin iqtisadi fəal əhalisinin ümumi sayının 15 faizindən az deyildir. [2]

Avropa birliyi ölkələrində və digər inkişaf etmiş ölkələrdə əlverişsiz şəraitdə fəaliyyət göstərən təsərrüfatları dəstəkləmək üçün kənd təsərrüfatı istehsalına xas olan ümumi tədbirlərdən əlavə

subsidiyalaşdırma vasitələrindən də istifadə olunur. Subsidiyalaşdırmanın aşağıdakı dörd əsas növündən ifadə olunur:

- kənd təsərrüfatı ilə əlverişsiz şəraitdə məşğul olmağa görə pul ödənişləri;
- fermaların modernləşdirilməsi və onlara əsaslı vəsait qoyuluşu məqsədilə dotasiyaların artırılması;
- yem istehsalının təkmilləşdirilməsi məqsədilə otlaqların vəziyyətinin yaxşılaşdırılması layihələri üzrə əlavə kapital qoyuluşları edilməsi;
- yuxarıda sadalanan kömək növləri təmin edildikdən sonra da, gəlirlərinin səviyyəsini minimal zəruri həddə çatdırmaq mümkün olmadığı halda, fermerlərə əlavə köməkliklərin göstərilməsi.

Əlverişsiz rayonlarda işləyən və ən azı üç hektar kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaq sahəsi olan fermerlər üçün hər il müvafiq müavinətlər ayrılır. Bu halda fermerlər gələcəkdə ən azı 5 il müddətində fermerlik fəaliyyəti ilə məşğul olmağa borcludurlar. Dotasiya və subsidiyalar təsərrüfatlardakı mal-qaranın baş sayı və ya əkin sahəsinin həcmi nəzərə alınmaqla, iri-buynuzlu mal-qaranın şərti baş sayına və ya torpaq sahəsinin hektarına uyğun olaraq hesablanır.

Bu sahədə ən mühüm tədbirlər AB ölkələrində həyata keçirilir. Bu ölkələrdə zəif inkişaf etmiş regionlara kömək məqsədilə xüsusi fondlar yaradılmışdır. Bu fondların məqsədi aşağıdakılarla şərtlənir:

- iqtisadi inkişafda geri qalan regionlarda iqtisadi inkişaf və struktur dəyişikliklərinə kömək göstərilməsi;
- sənaye cəhətdən inkişafın zəifliyi ilə xarakterizə edilən regionun və ya onun bir hissəsinin sərhədlərinin və ya regionun bir hissəsinin yenidən qurulması;
- uzunmüddətli işsizliyin azaldılması və gənclərin əmək prosesinə cəlb edilməsi;
- işləyən adamların dəyişilmiş istehsal şəraitinə uyğunlaşmasının asanlaşdırılması;
- regionun aqrar strukturunun ölkənin aqrar siyasətinə uyğunlaşdırılması, kənd ərazilərinin inkişafı və onların strukturunun yenidən təşkil edilməsi;
- əhalinin sıxlığı ekstremal dərəcədə aşağı olan regionların dəstəklənməsi.

Araşdırmalar göstərir ki, istər inkişaf etmiş ölkələrdə, istərsə də postsosialist ölkələrində aqrar sahənin dövlət tərəfindən tənzimlənməsinin ən mühüm istiqaməti maliyyə-kredit dəstəyindən ibarət olmuşdur. Bu dəstək həm büdcə və həm də büdcədən kənar vəsaitlər hesabına həyata keçirilir. Məsələn, Azərbaycanla eyni transformasiya problemlərini yaşayan Rusiya Federasiyasında bu vəsaitlərdən aşağıdakı istiqamətlər üzrə istifadə olunmaqdadır:

- yeni texnika və avadanlıq alınması da daxil olmaqla investisiya fəaliyyəti üçün;
- federal məqsədli proqramlara müvafiq olaraq, cins toxumçuluq və heyvandarlıq təsərrüfatlarının dəstəklənməsi üçün;
- meliorasiyanın inkişaf etdirilməsi, dövlət meliorasiya sistemlərinin saxlanması, kənd təsərrüfatı bitkilərinin ziyanverici və xəstəliklərinə qarşı mübarizə yolu ilə torpaqların münbitliyinin artırılması probleminin həll edilməsi üçün;
- mal-qaranın karantin və xüsusilə təhlükəli yoluxucu xəstəliklərə tutulmasının qarşısının alınması və bu xəstəliklərin kökünün kəsilməsi ilə bağlı işlər üçün;
- ətraf mühitin mühafizəsi və sair məqsədlər üçün.

Artıq Azərbaycan Respublikasında da bu sahədə əsaslı tədbirlər görülməkdədir.

Buna əyani sübut Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2004-2008, 2009-2013 və 2014-2018-ci illəri əhatə edən 04 sayılı fərmanı ilə təsdiq edilmiş «Regionların sosial-iqtisadi inkişaf üzrə Dövlət Proqramı»larıdır. Aqrar sahədə lizinqin inkişafı, əsas məhsullar üzrə subsidiyaların genişləndirilməsi, ərzaq ehtiyat fondunun yaradılması, meliorasiya və irriqasiya işlərinə diqqətin artırılması və sair də bu qəbildəndir. Qeyd olanların həyata keçirilməsi üçün dövlət ciddi maliyyə-kredit siyasəti yeritməyi qərarlaşdırmış və bu siyasət ardıcıl surətdə həyata keçirilməkdədir.

Ölkə başçısının əhalinin etibarlı ərzaq təminatı ilə bağlı müvafiq sərəncamının icrası ilə bağlı görülməkdə olan tədbirlər aqrar sahənin inkişafının dövlətin prioritetləri sırasında olmasını bir daha təsdiq edir.

Açar sözlər: subsidiya, kənd təsərrüfatı, dövlət tənzimlənməsi, maliyyə

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Коровкин В. П. Опыт экономической поддержки фермерских хозяйств в ЕЭС и других капиталистических странах // отношения // Международный сельскохозяйственный журнал. 1992. №2, с. 42-46.
2. Коровкин В. П. Проблемы развития сельскохозяйственного производства стран СНГ и Восточной Европы в условиях перехода к рыночным отношениям // Международный сельскохозяйственный журнал. 1995. №1, с. 18-27.
3. Ламперт Х. Социальная рыночная экономика. Германский путь. М.: «Дело». 1983.

Хиджран Мирзоева

**ИНТЕНСИВНЫЕ ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА РАЗВИТИЕ СЕЛЬСКОГО
ХОЗЯЙСТВА**

Резюме

В статье были рассмотрены основные направления развития сельского хозяйства. Здесь была проанализирована необходимость субсидирования сельского хозяйства, защиты внутреннего рынка, финансирования социальной инфраструктуры села.

Ключевые слова: субсидия, сельское хозяйство, государственное регулирование, финансы.

Hicran Mirzoyeva

FACTORS AFFECTING ON THE DEVELOPMENT OF AGRICULTURE

Summary

In the article the main directions of agriculture development have been studied in the case of developed countries.

It was also analyzed the subsidizing of agriculture, the protection of the domestic market, the necessity to finance the social infrastructure of the village in the article.

Key words: subsidy, agriculture, development, state regulation, finance